

Humanistien arviointi päättyi ja alkoi

Muutokset pakkaavat päälle korkeakouluissa. Humanistisen koulutuksen arviointiryhmä on jättänyt loppuraporttinsa, mutta se merkitsee oikeastaan vasta uudelleenarvioinnin alkua, kirjoittaa Fred Karlsson.

Opetusministeriö asetti Humanististen tutkintojen työryhmän 25. maaliskuuta 1991. Sen tehtävä oli melkoisen laaja. Tarkoituksena oli mm. arvioida perus- ja jatko-opetuksen ja -tutkintojen laatu, opetuksen järjestelyt ja opetussuunnitelmat, opetusmenetelmät, opetussuunnitelmien mitoitukset ja niiden tuloksellisuus. Toinen päätehtävä oli laatia ehdotukset mm. tutkintojen rakenteen ja opetussuunnitelmien kehittämisestä, opiskelijavalinnoista sekä opetuksen laadun arvioinnin järjestämisestä tulevaisuudessa. Tutkintojärjestelmän muutoksia koskeva välimietintö jätettiin opetusministeriölle viime lokakuussa ja loppuraportti pari viikkoa sitten, 15. maaliskuuta.

Arviointi toteutettiin useiden ulkomaisten esikuvien mukaisesti kahdessa vaiheessa, vapaachtoisena itsearviointina (self-evaluation) sekä eräissä aineissa sitä seuraavana vertaisarviointina (peer review). Itsearviointiin osallistui yhteensä 76 laitosta, joiden joukossa olivat mm. Oulun, Jyväskylän ja Vaasan yliopistojen koko humanistiset tiedekunnat. Helsingin yliopiston humanistisesta tiedekunnasta osallistui 17 laitosta 25:stä. Vertaisarviointi suoritettiin lisäksi historian laitoksissa (7 kpl), englannin laitoksissa (12 kpl mukaan luettuina kääntäjänkoulutuslaitosten englanti) sekä Vaasan yliopiston humanistisessa tiedekunnassa.

Itsearviointin toteutuksessa opiskelijoilla oli merkittävä rooli. Hehän ovat opetuksen tulosten (tai niiden puuttumisen) todellisia asiantuntijoita.

Tutkintojen tavoitteiden osalta kävi ilmeiseksi, että keskeistä on tarjota koulutus, joka antaa joustavat valmiudet moninaisiin tehtäviin. Opiskelijoiden mahdollisuuksia liikkua vapaasti oppiaineiden ja tiedekuntien välillä on selvästi lisättävä.

Opetusmenetelmät kaipaavat monessa tapauksessa uudistamista. Kirjoittamista harjoitellaan nykyisellään liian vähän. Eräissä aineissa opinnot ovat pirstoutuneet liian suureksi määräksi liian pieniä opintojaksoja, joiden kirjanpidollinen mitoitukset ei vastaa todellisuudessa tarvittavaa työmäärää. Useissa aineissa tutkielman työmäärä suuresti ylittää vaadittavat 20 opintoviikkoa.

Selvästi eniten kritiikkiä kohdistui opettajankoulutuksen sisältöön ja sen järjestelyihin. Mitä suurempi tiedekunta, sitä tyytymättömämpi opiskeli-

jat olivat saamaansa opettajankoulutukseen. Kritiikki koski erityisesti kasvatustieteen teoriaopintoja.

Vertaisarviointi toi merkittävän lisän itsearviointiin. Ulkopuoliset arvioitsijat viettivät vähintään päivän joka tutkimassaan laitoksessa ja keskustelivat kaikkien asianosaisten tahojen kanssa. Arvioitsijoiden laitoskohtaiset havainnot ovat mielenkiintoista luettavaa ja ovat jo toimineet eri yhteyksissä hyvinä virikkeinä. Pohdiskelun aihetta antaa esimerkiksi vertaisraportista lainattu lause "many departments are run more for the convenience of their staff than for that of their students".

Toisaalta uusia vaatimuksia ei kohdistu pelkästään opettajiin. Arvioitsijat kiinnittävät huomiota siihenkin, että numerus clausus -järjestelmässä opiskelupaikan saaneella opiskelijalla on erityinen velvollisuus aktiivisesti ja määrätietoisesti edistää opintojaan.

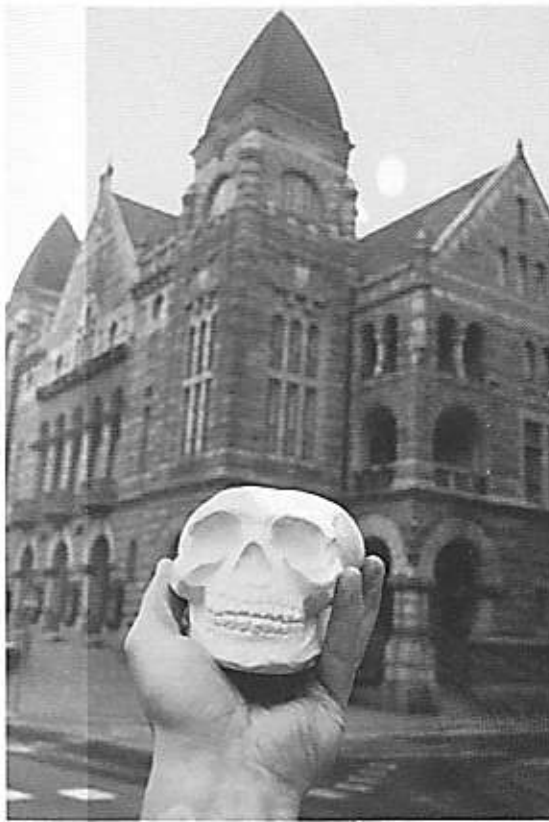
Tutkinnot uudistuvat

Tutkintojärjestelmää koskevat ehdotukset esitettiin jo lokakuussa 1992. Perusajatukset ovat, että perustutkinnoksi tulisi HuK (120 ov) ja ylempi perustutkinnoksi FM (160 ov). Aineenopettajan koulutus supistuisi 160 opintoviikkoon.

Keskeinen uudistus on myös koulutusohjelmarakenteen säätäminen tiedekuntien vapaasti valittavaksi (eräin poikkeuksin, jotka edellyttäisivät opetusministeriön lupaa). Vain täten saadaan kaivattua lisäjoustoa ja laaja-alaisuutta aineyhdistelmiin.

Lausuntokierros tutkintojärjestelmää koskevista uudistusehdotuksista käytiin viime vuoden lopulla. Lausunnot olivat voittopuolisesti hyvin myönteisiä.

Käytännön tavoitteena edellä kuvatun perusteellisen valmistelun jälkeen on nyt, että uusi tutkintoasetus saataisiin laadituksi tämän kevään kuluessa. Opetusministeriön kanssa on sovittu siitä, että huhtikuussa asetetaan pieni työryhmä, joka laatii asetustalonokset sekä humanistista että matemaattisluonnontieteellistä alaa varten. Kesällä 1993 tapahtuvan lausuntokierroksen jälkeen asetukset annettaisiin syyslukukauden alkuun mennessä. Uudistukset astuisivat voimaan 1.8.1994. Tällöin tiedekunnilla olisi ensi lukuvuosi aikaa valmistautua.

Eira Roina

Vanhat (eli nykyiset) opiskelijat siirtyisivät heti opiskelemaan uuden järjestelmän mukaan. Tietenkin he saavat lukea hyväkseen kaikki opintosuorituksensa. Tarkoituksena on välttää 1980-luvulla koettu pitkä ja raskas siirtymäkausi.

Useat muutkin koulutusalat (mm. yhteiskuntatieteellinen) ovat käynnistäneet tutkintojärjestelmänsä uudistamisen. Nämä hankkeet etenevät omien aikataulujensa mukaan. Niitä ole syytä kytkeä humanistisiin ja luonnontieteellisiin uudistuksiin, vaikka perusajatukset tuntuvatkin olevan samansuuntaisia.

Humanistisen alan vertaisarvioitsijat toivat odotetusti mukanaan useita mielenkiintoisia riippumattoman ulkopuolisen tarkkailijan havaintoja ja ehdotuksia. Keskustelua aiheuttavat varmaankin vielä mm. painokkaasti esitetyt ehdotukset, että FL-tutkinnosta sekä väitöskirjan julkaisemisesta luovutaisiin.

Vertaisarvioitsijat huomauttivat myös siitä, että kääntäjänkoulutuslaitosten ja ainelaitosten profiilit ovat hieman hämärtyneet. Lääkkeeksi suositetaan yhteistä ja yleistä HuK-perustutkintoa, jonka puitteissa voisi osittain erikoistua.

Kääntäjänkoulutuslaitosten resursseja tulisi käyttää siten, että Suomessa olisi ainakin yksi tai kaksi kansainvälisen tason kääntäjänkoulutuslaitosta. Keskeisenä koulutustehtävänä olisi antaa FM- ja FT-tason kääntäjänkoulutusta.

Tärkeä osa humanistisen koulutuksen arviointia oli itsearviointi, jonka toteutuksessa opiskelijoilla oli tärkeä rooli. Eniten kritiikkiä kohdistui opettajankoulutuksen sisältöön ja sen järjestelyihin.

Opiskelijavalintojen järjestämisen vaihtoehtoja pohdittiin perusteellisesti, mutta ongelma todettiin liian monisyiseksi tässä yhteydessä ratkottavaksi. Konkreettisenä ehdotuksena esitetään kuitenkin, että taustapisteiden laskemisen kirjavaa nykykäytäntöä voisi yhdenmukaistaa. Käytettäisiin pelkkää ylioppilaskirjoitusten pakollisten aineiden äänimäärää.

Seikkaperäisempien ehdotusten pitäisi perustua tietoihin mm. siitä, mitä parhaillaan istuva yo-tutkintotyöryhmä tulee esittämään. Tarvitaan parempaa työryhmien työskentelyn synkronointia.

Humanististen tutkintojen työryhmä esitti myös ehdotuksia siitä, miten arviointi tulevaisuudessa tulisi järjestää. Kannattaisi asettaa arvovaltainen valtakunnallinen elin suunnittelemaan ja koordinoimaan Suomen korkeakoululaitoksen arviointia. Tämä elin voisi toimia esim. korkeakouluneuvoston tai korkeakoulujen rehtorien neuvoston yhteydessä.

Arviointielimen alaisena toimisi pysyvä sihteeristö, joka toteuttaisi kulloisetkin toimeksiannot. Opetuksen ja tutkimuksen arviointia ei ole hyvä erottaa toisistaan. Korkeakoulujen tulisi parantaa koulutustulostensa tilastointia. Vertaisarviointi tulisi lähitulevaisuudessa suorittaa muissakin humanistisissa aineissa kuin nyt mukana olleissa.

Humanistisen arvioinnin loppuraportti (opetusministeriön työryhmien muistioita 1993:9) ja muutkin työn yhteydessä syntyneet muistiot (kuten englannin ja historian vertaisarviointiraportit) ovat saatavissa osoitteesta Humanistinen tiedekunta, PL 33, 00014 Helsingin yliopisto, fax 90-191 3100.

Olisi harha kuvitella, että jokin (esim. opetuksen laatu) todellisuudessa muuttuu, kunhan joku toteaa, että asioiden pitäisi muuttua. Jatkokehitys onkin nyt tiedekuntaneuvostojen, laitosten johtoryhmien ja ennen kaikkea yksittäisten opettajien käsissä.

Otsikon paradoksi sitoo menneen tulevaan. Arviointi on tullut jäädäkseen, nyt otettiin vasta ensi askeleet. ■

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen professori ja humanististen tutkintojen työryhmän puheenjohtaja.